

Cyclo hay Roller Coaster

_____ **Trần Thuận**

Phim Cyclo nhấn mạnh thêm một lần nữa khía cạnh nổi bật của nhà đạo diễn Trần Anh Hùng. Với những hình ảnh gây tác động mạnh mẽ vào tâm thức người xem, những hình ảnh nói lên thật nhiều, làm cho những đối thoại trong phim dường như không cần thiết, Cyclo là một đóng góp quý giá mới của người Việt Nam vào kho tàng phim nghệ thuật thế giới. Cũng như phim Mùi Đu Đủ Xanh, Cyclo chứa đựng nhiều hình ảnh đẹp, mang nhiều chất thơ. Tuy nhiên, trong Cyclo, những vẻ đẹp du dương chỉ là những chấm phá trong sáng dịu dàng trên một bức tranh đen tối, ảm đạm. Những hình ảnh thơ mộng được chấp nối hoặc pha lẫn vào những khía cạnh hỗn loạn, kinh hoàng. Vì vậy, khi xem Cyclo, người xem cảm thấy cảm xúc của mình bị lôi cuốn qua nhiều thái cực, nhiều cường độ khác nhau. Đôi khi người xem cảm thấy thần kinh bị căng thẳng bởi những cảnh tượng đầy sợ hãi, kinh tởm, đôi khi cảm thấy mình như bị hóa lỏng bởi những hình ảnh ngọt ngào, êm ả.

Không cần những "special effects" tối tân, không cần những âm thanh rầm rộ của một dàn nhạc giao hưởng vĩ đại, Cyclo vẫn gây nhiều chấn động vào cảm xúc của khán giả. Bằng lối tạo ảnh và sắp đặt chi tiết sâu sắc, khéo léo, Trần Anh Hùng lột tả một cách hữu hiệu nỗi kinh hoàng, sự tàn bạo của đời sống băng đảng, len lỏi và tiềm ẩn trong một xã hội nghèo nàn. Nhìn kỹ những hình ảnh trong Cyclo, ta thấy được nhiều chi tiết có tác dụng gây căng thẳng cho người xem. Ánh sáng là một yếu tố quan trọng tạo nên không khí ảm đạm. Nhiều cảnh trong Cyclo mang màu xanh tái, một ẩn dụ cho sự thiếu thốn, thoi thóp của một xã hội kém phát triển, sự hao gầy của những con người phấn đấu trong khổ đau tuyệt vọng để được sinh tồn. Cảm giác thoi thóp, nghẹt thở được gọi lên mạnh mẽ hơn trong cảnh Lộc đang toan tự vận. Ánh đèn neon tái xanh không bị tắt bởi sự đập phá của Lộc, mà vẫn chớp lên từng nhịp, làm sáng lên lớp sơn đặc phủ lên khắp thân thể của anh. Hình ảnh này làm cho người xem có cảm tưởng như mình đang bị làm nghẹt thở bởi mùi sơn nồng nặc, và choáng váng bởi từng nhịp giật của ánh đèn. Dưới ánh đèn chớp còn hiện ra những hình ảnh "shocking" hơn: con cá vàng bị Lộc ngậm trong miệng, chiếc đầu ngoe nguẩy lộ ra ngoài thoi thóp; và khi Lộc trông chiếc bao nylon để tự kết liễu, từng hơi thở nghẹt của anh lên xuống phập phồng trong bao nylon. Không đủ can đảm tự sát, Lộc lại giật phăng bao nylon ra. Những hình ảnh ngọt ngào trên diễn tả thật rõ rệt nỗi dày vò, ray rứt của tâm trạng "sợ sống, không dám chết" của một kẻ sợ hãi và tuyệt vọng.

Những cảnh tượng tối tăm, thô bạo, gây căng thẳng tột độ bỗng đôi khi chuyển thành những hình ảnh êm đềm, thơ mộng. Trong Cyclo, Trần Anh Hùng phô diễn một cách ngoạn mục nghệ thuật đối chiếu hình ảnh. Như những đường nét thanh tao trên một chiếc áo nhung đen, tạo cho âm u thêm phần lộng lẫy, những cảnh mềm mại du dương, ngoài việc mang một sự quyến rũ riêng biệt, góp phần không ít vào tác động mạnh mẽ của cuốn phim. Những nét thơ mộng đôi khi xuất hiện ngay trong những hình ảnh căng thẳng, khó chịu. Chẳng hạn như trong cảnh xô bồ, tấp nập của đường phố Sài Gòn, ta lại thấy ba chiếc áo dài mượt mà lướt nhẹ qua lề đường. Đôi khi những cảnh thô bạo và những cảnh nhẹ nhàng được chấp nối thật khéo léo, làm cho sự chuyển tiếp xuất hiện như một sự hóa thân màu nhiệm. Như trong khúc cuối của đoạn tối tăm nặng nề, tràng AK-47 khô khan bỗng cất lên thành tiếng đệm dương cầm dịu dàng thánh thót, mở đầu cho cảnh café dập dìu lãng mạn. Bên trong cảnh này ta lại thấy một sự đối chiếu khác. Trong tiếng hát trầm buồn, những tên băng đảng trầm tư nhẹ nhàng, biểu lộ một khía cạnh cảm xúc trái ngược với những hành động tàn bạo hằng ngày. Sự đối chiếu này dường như nói lên rằng cho dù con người có tàn ác, thô bạo đến đâu, những cảm xúc thanh cao, ngọt ngào vẫn luôn luôn tồn tại.

Nhiều hình ảnh gợi cảm, êm ái đến nỗi làm người xem bàng hoàng. Trong khung cảnh thôn quê giản dị thanh bình, hình ảnh chàng trai gội đầu cho tình nhân xướng lên một vẻ đẹp thoát tục. Từng làn nước mát chảy mềm mái tóc, trải nhẹ nhàng từng lớp trên khuôn mặt của cô gái. Sự sắp xếp hình ảnh khéo léo, ngoài việc tạo nên vẻ đẹp quyến rũ, còn góp phần gợi lên những cảm xúc nhân từ. Những cảnh quay chân dung của những em bé trong những tư thế ngây ngô, ngộ nghĩnh làm cho khán giả thốt lên những tiếng xúc động.

Bên cạnh sự tác động mạnh mẽ, nhiều hình ảnh còn mang nhiều ý nghĩa sâu sắc. Trong cảnh thôn quê, sau khi gọi đầu cho tình nhân, chàng thi sĩ kiêu trùm băng đảng với tay lên bẻ hoa cau, mặc cho sự ngăn cản của cô gái. Hành động bẻ hoa cau bướng bỉnh này là một biểu tượng cho sự xâm phạm của thế giới kinh nghiệm, tội lỗi, vào thế giới thanh bình, tinh khiết. Cảnh chàng thi sĩ mỗ hoa cau cũng mang một ý nghĩa tương tự. Hình ảnh từng giọt máu cam đỏ tươi nhỏ lã chã trên ruột hoa cau trắng ngần, với vẻ đẹp chấn động, nhắc nhở người xem sự tàn bạo chết chóc bất đắc dĩ loang vào cuộc đời của những người lương thiện. Tuy bị dày vò, vùi dập trong cặn bã của xã hội, những người này vẫn để lộ ra những tính chất nhẹ nhàng trong sáng. Cảnh tát nước nô đùa của những cô gái điểm phản ánh mơ ước được trở lại trạng thái ngây thơ, đơn giản của con người, dù sống trong khổ đau tuyệt vọng. Sự bần cùng, khủng hoảng nhân cách, môi sinh của những mầm mống tội lỗi, được nói lên trong cảnh Lộc đang mơ thấy cha mình bị đung xe chết, xác văng lên trên xác những con heo trên xe ba gác. Hình ảnh xác người kề bên xác thú phản ánh sự tổn thương của giá trị con người trong bần cùng, đói rách. Mạng sống con người không còn là quan tâm lớn trong một thế giới đầy những giành giật, xâu xé, trong đó con người phải phấn đấu mãnh liệt cho miếng ăn của mỗi ngày. Sự nghèo đói, khốn cùng dễ đưa con người vào sự sa đọa, và hậu quả của sự sa đọa là sự hủy diệt. Lửa trong cảnh tự thiêu của chàng thi sĩ - trùm băng đảng tượng trưng cho sự hủy diệt, một kết thúc khó tránh của những kẻ luôn bị dày vò bởi những xung đột nội tâm, bị cào xé bởi những cảm xúc, ý thức trái ngược nhau. Và tiền, nguyên nhân của biết bao sự hủy diệt và tự hủy diệt, cuối cùng cháy tung lên như biết bao nhiêu mảnh giấy khác. Tuy nhiên, tác giả của câu chuyện dường như tin tưởng vào sự tồn tại của ý chí lương thiện. Mặc dầu bị vùi dập vào làn hoen ố, những vẻ đẹp, những ước mơ trong sáng luôn xuất hiện phản phát và cuối cùng lại sáng thêm lên. Sau những nổi kinh hoàng và tuyệt vọng, những nhân vật lương thiện lại trở về với cuộc sống bình thường của họ. Cyclo kết thúc với cảnh Lộc đang chờ cả gia đình trên chiếc cyclo, trong đầu thầm nghĩ về hình ảnh một con mèo, sau nhiều ngày đi hoang, lại trở về với vóc dáng đẹp hơn xưa.

Bằng những hình ảnh có khả năng đánh thức mọi cảm xúc, bằng những chi tiết như sờ mó vào từng giác quan của người xem, Cyclo gợi lên trong người xem những phản ứng cảm xúc đa dạng, phức tạp. Như phương tiện của một chuyến đi, phim Cyclo đưa cảm xúc của người xem qua nhiều trạng thái khác nhau, đôi khi chậm rãi khoan thai, đôi khi vút lên đỉnh cao sự sợ hãi, và đôi khi lao vùn vụt xuống khổ đau, tuyệt vọng. Những hình ảnh trong Cyclo không những chỉ gây cảm xúc mạnh mẽ, mà còn mang ý nghĩa phong phú, tạo điều kiện cho nhiều lối diễn dịch khác nhau. Sau khi xem những màn thanh toán nghe rợn, những cảnh tự vận đen tối, những cú điên giật như những nhát cước vào dây thần kinh, người xem ra về không khỏi mệt mỏi, nhưng đồng thời cũng không khỏi biểu lộ một nụ cười hài lòng, pha lẫn một chút thán phục.